

Måslif

AV ELON ANDERSSON

Elon Andersson föddes i januari 1891 och tillbringade sin barndom och uppväxttid i Oppala. Han flyttade så småningom till Bollnäs och blev chefredaktör för tidningen Ljusnan. Sitt yrkesverksamma liv avslutade han som landshövding i Gävleborgs län.

Elon Andersson var 18 år när han författade uppsatsen ”Måslif”. Handlingen utspelar sig i en huggarkoja vid sjön Måsen på Åbyns skogsmark i Hamrånge. Språket är lättsamt och mustigt och historien har med största sannolikhet ett visst verklighetsunderlag. Namnen på personerna i uppsatsen är påhittade, men de hade sina förebilder i det verkliga livet. ”Pelle” är t ex Elon Andersson själv.

Redaktionen är tacksam för uppgifter om maträtten ”Ol-Jons Gustav” samt om läget för det s k ”Krokbottnet”, där kojans lär ska ha legat.

VINTERSKILDRINGAR UR SKOGSARBETARNES LIV

–Kväller! dånade det genom skogen.

–Ska strax bli! ljuder svaret, åtföljt av några dånande yxhugg.

Ut ur småskogen och fram till den öppna plats där ett kolbotten med tillhörande koja är beläget, komma två unga män med yxa under armen, och på axeln varin stock, på fackspråket gemenligen kallad ”vétrum” eller ”vémall”.

Framkomna till den lilla kojans, som inom parentes sagt, gör ett bedrövligt intryck, slänga av sig de medförda vémallarna och uppresa mot kojans vägg.

–De' var allt en sate till å va' tung, yttrar den yngste av männen och höjer förlossningens suck.

Den andre hade under tiden öppnat den låga kojadörren och halvkrypande praktiserat sig in i kojans.

–Fy fan så kallt, voro de första ord varmed han beledsagade sitt inträde.

–Hörru, gör du upp el'n du å kokar kaffe, så ska jag gå etter kvällsbrasa.

–Ja, ge dej iväg. Nog ska jag kok' kaffe allti'.

Snart flammade en munter brasa i spiseln, kaffekokaren kommer på och boningen ute i ödemarken blir omsider varm och ljus.

Om en stund komma två andra personer ut ur skogen och fram till kojans. En av dessa är äldre, omkring 40 år, den andre en helt ung gosse i 15-årsåldern, tydligen far och son. De går in i kojans och sätta sig framför brasab dit också den fjärde inom kort anländer, medhavande en ny ve'mall.

–Ja, nu gubbar, har vi ve' i natt igen, säger han och fortsätter: Va i helsicke, har inte kaffe koka än?

–Nää, vet du inte hur Böss-Lasse sa? Onnan ä le', sa'n. Och hännu ä den saten riktigt le'. Men dä kokar snart.

Och denna förmodan visar sig också besannas. Kaffet är snart färdigt och med en kaffekopp i handen och i knät en massa limpskivor, bestrukna med indiantalg (alias margarin) njuter de fyra skogsarbetarna de livets fröjder, som dess kamp för tillvaron erbjuder dem.

Kaffedrickningen är snart överstökad och andra göromål taga vid. Det skall lagas kvällsmat och det skall huggas ved (kvällsved). Sällskapet, vilket utgör två s k matlag delar på sig, så att en av vardera hugger ved och de andra stanna inne och laga mat. Det blir de både yngsta, som få på sin lott att vara vedhuggare under det att Manberg och den äldste av de andra båda männen benämnd ”Wicke”stanna i kojans.

Utifrån hörs nu kraftiga yxhugg beledslagade av sång och inne puttra och fräsa stekpannorna, förkunnande att måltiden snart kan taga vid.

–Nu är det kokta fläsket stekt, ljuder det äntligen med stentorsstämman ut ifrån kojans.
–Kom in å ät Lasse, innan grynkörven kallnar.
–Jaha, genast, svarar den med vedhuggning sysselsatte gossen.
–Än du då Wicke, har du inte sluringen klar än du?

–Sluringen, inte har ja' gjort sluring. Ja' har gjort gubbjuck (Obs! Kan utbytas mot ”flottbrö”). Men de' är klart. Kom in å käka när du huggit färdigt.

Och snart befinner sig hela skaran bänkade framför brasan för intagande av måltiden. I två stekpannor, som placerats mitt emellan respektive personer, befinner sig rätterna, den omtalade ”grynkörven” i en och det s k ”gubbjucket” i den andra. Och under skämt och glam avätes måltiden, som avslutas med en ny kaffetår.

Slutligen randas kvällen och det blir tid för skogens innevånare att gå till vila, för att hämta nya krafter till kommande dags strapatser. Dessförinnan skall ved för natten plockas in, och den äldste, Manberg, går ut för att ombesörja detsamma. Väl utkommen kastar ha först en blick på den klara himlen och uppstämmer:

–Och månen vandrar på fästet blå, och tittar in genom rutan o s v.

Och tonerna ljuda högt i den klara vinterkvällen, tränga sig in mellan träden, återkastas av ekot och förtona och dö slutligen i fjärran.

Emellertid har veden blivit inplockad, en stor brasa uppstaplad i spiseln och laven sova kojans invånare snart de rättfärdigas sömn. Runt om på väggarna och i taket, hänga stövlar, strumpor o dyl för att torka till påföljande morgon. På hyllorna runt omkring stå de s k husgerådssakerna: kaffekoppar, burkar o dyl och i väggarna äro bordsknivar och skedar instuckna. Längs efter väggarna hänga även nattsäckar innehållande veckans matförråd: bröd, mjöl, amerikanskt fläsk, indiantalg m m och bredvid spisen har kaffepannan och stekpannan fått sina platser.

Så randas åter morgonen. Manberg vaknar, blåser nytt liv i den döende elden och placerar kaffepannan i brasans mitt. Så tittar han ut – usch, regnet slår honom i ögonen, vädret hade övergått till tö. Han skakar betänksamt på huvudet:

–Idag blir det kojväder, och kryper tillbaka ånyo in i kojans.

Under tiden hade de övriga vaknat och voro nu i färd med att nedtaga strumpor och skor för att fullborda sin utrustning. Den yngsta av de båda första omtalade männen, av kamraterna benämnd Pelle, skulle just ta ner sina stövlar, vilka hängde på kojans gavelvägg.

–Va, va, va i helvete! Tyst får ni höra! Han skakade den ena stöveln. Det skvalpade.

–Det töar ute, upplyste Manberg.

Nu begreps fenomenet. Kojtaket hade läckt och vattnet hamnat i stöveln. Under det övriga sällskapets skallande skratt måste den olycklige tömma ut vattnet och placera foten i stöveln, argsint mumlande:

–Onnan ä le', sa Böss-Lasse.

Morgonkaffet var emellertid färdigt och skulle nu drickas. Men man skulle ”duppa” limpa i, och så kommo limporna och indiantalgen åter fram.

Snart hördes ett nytt illhojtande:

–Seru limpdjäveln ä blöt han å!

Allmänt skratt, men offret småsvor. Så snart kaffet var druckat började förberedelserna till frukosten. Maten var ungefär densamma till frukosten som föregående kväll: uppvärmd ”grynkorv” och ”gubbjuck”. Men man måste också rusta för middagsmåltiden, som avätes på arbetsplatsen, och därför utspinner sig följande samtal:

–Ska vi gör'en Ol Jons Gustav till middas Wicke?

–Ä', jag har landgång kvar, vi tar den, annars blir han väl sur å.

–Än vi då pappa?

–Jaa, vi ä tvungen å göra en Ol Jons Gustav.

Ta å rör ihop'en där i bleckförmen dännu.

Rustningarna till middagsmåltiden ta emellertid också slut snart. Under tiden har dagen börjat inträda, det ljusnar så småningom och den nya dagens arbete skulle börja. Men det ruskiga vädret avskräcker. Sällskapet dröjer kvar inne i kojan och beslutar till sist stanna en stund, och under tiden hålla kaffepannan varm.

Detta maktpåliggande uppdrag anförtros åt Manberg, vilken med ”brandtörn” i näven snart är ensam härskare framför spisen. De andra ha nämligen ånyo dragit sig upp på laven där det i tre stämmor ljuder:

–Vi reste ifrån Visby den femte Maj i år o s v.

Nu kokar kaffet. Manberg sticker brandstörens ena ände in i kaffekokarens skaft, fattar säkert tag och ger signal:

–Hyv opp!

Oj oj oj! Herre Gud! Vilket bedrövlighet! Manberg hade lyftat pannan för högt, hon snodde om på brandtörn och föll med locket ner huvudstupa i spisen. Kaffet, allt det härliga kaffet rann ut, rann obevekligt, oj oj oj. Sällskapet råkar i extas. Bara Manberg själv är tyst och allvarsam. Han ser djupsinnig ut. Han filosoferar. Om en stund öppnar han sin mun och hans tankar ta form. Manberg säger endast:

–Onnan ä le', sa Böss-Lasse.

Ve' de' här tillfälle' skratta' den som egentligen skulle ha skrivit de' här ihjäl sig. Men att ovanstående verkligen hände sig i koja' ve' Krokböttne alldeles nedanför Storbacken den här ti'n på 1909, då kan både jag, Pelle, som fick vatten i stöveln, och Manberg och Lasse och Wicke mä, börga för.

Oppala Nov. 1909

”Måsisen” J. Elon Andersson

[Hillebygden, Nr. 3, 1981]